

AŞIQ YARADICILIĞI. АШУГСКОЕ ТВОРЧЕСТВО. ASHIG CREATIVE WORKS

Nizami Xəlilov
Bakı Dövlət Universiteti
(Azərbaycan)
xalilov-nizami@mail.ru

XVI ƏSRƏ QƏDƏR HECA VƏZNI VƏ AŞIQ YARADICILIĞI

Açar sözlər: heca vəznı, aşıq, xalq poeziyası, Ş.İ.Xətai, XIII-XIV əsrlər, Nəsimi

Aşıq şeirinin, ümumiyyətlə, heca vəzninin yazılı ədəbiyyata təsirinin hansı tarixi mərhələdən başlanması ədəbiyyatşünaslığımızda həmişə müxtəlif fikirlər yaratmışdır. Bunu müəyyənləşdirmək mühüm, elmi məna və mahiyyəti olan məsələdir. Əslində bu tədqiqatı haradan başlamaq, burada hansı xronoloji başlanğıcı və ardıcılığı gözləmək kimi mühüm bir elmi prinsip ortaya çıxır. Ədəbiyyatşünaslığımızda bir müddət bu prosesin – yazılı ədəbiyyatda aşıq şeirinin yaranma və inkişaf tarixinin XVIII əsrdən – Molla Pənah Vaqifdən başlanması qəbul edilmişdi. Sonralar bunu bir qədər də əvvəldən, XVI əsrdən – Şah İsmayıl Xətai mərhələsindən götürməyə başladılar. Bu barədə akademik F.Qasımzadə yazmışdı: “Yazılı ədəbiyyatımızda aşıq şeirinin yaranma və inkişaf tarixi bəzi ədəbiyyatşünasların düşündüyü kimi, Molla Pənah Vaqifdən deyil, daha çox əvvəllərə aiddir. Aşıq şeirinin gözəl nümunələrini biz hələ XVI əsrdə məşhur Azərbaycan klassiki Şah İsmayıl Xətainin (1486-1524) yaradıcılığında görürük. Məlum olduğu kimi, Xətai klassik üslubda yazdığı əsərləri ilə bərabər, şifahi xalq yaradıcılığından, xüsusən aşıq poeziyasından istifadə edərək heca vəznində sadə, aydın bayatı, qoşma və gəraylılar yaratmışdır” (1, 33).

Bu, XX əsrin 60-cı illərində aparılan çox vacib və əhəmiyyətli bir korrektə, bu sahədə mühüm bir konsepsiya idi. F.Qasımzadə problemin tədqiq tarixini birdən-birə iki əsr əvvələ aparır, milli bədii təfəkkürün formalaşmasında mühüm əhəmiyyəti olan Xətai mərhələsinin bu problem istiqamətində öyrənilməsinə ədəbiyyatşünaslığın diqqət mərkəzinə çəkirdi. Lakin bu konsepsiya öz dövrü üçün əhəmiyyətli idi...

Təəssüf ki, sonrakı, lap indiki mərhələdə belə, bəzi ədəbiyyatşünaslarımız hələ də bu konsepsiya çərçivəsində qalmaqdadırlar.

“Kredo” qəzetində dərc olunmuş “Tarixi şəxsiyyətlər: tarixilik baxımından yanaşma” adlı bir məqalədə oxuyuruq: “Təəssüf ki, bizim ədəbiyyatşünaslığımızda belə bir yanlış təsəvvür çox geniş yayılmışdır ki, yazılı ədəbiyyatdakı heca vəznli şeir formaları XVI-XVII əsrlərdə xalq şeirinin yazılı ədəbiyyata təsiri nəticəsində yaranmışdır. Belə təsəvvürlərin heç bir əsası, sübutu yoxdur. Bizim dəqiq faktlar əsasında apardığımız araşdırma göstərir ki, vəziyyət tamamilə əksinə olmuşdur: bayatı, qoşma və gəraylı formaları ilkin olaraq Şah İsmayıl, Əmani kimi şairlər tərəfindən yaradılmış, onların dili və forması sadə və anlaşılıq olduqlarına görə yazılı ədəbiyyatdan xalq ədəbiyyatına da yayılmışdır” (2). Məqalə müəllifi “Bizim dəqiq faktlar əsasında apardığımız araşdırma göstərir ki...” yazırsa da, heç bir fakta müraciət etmir.

Lakin məqalə müəllifindən fərqli olaraq, “bizim dəqiq faktlar əsasında apardığımız araşdırma göstərir ki” heca vəznli və aşıq sənətinin tarixi çox-çox əvvəllərə gedib çıxır. Bu barədə bir sıra görkəmli alimlərin tutarlı fikir və mülahizələri də vardır. Məsələn, Türküyə alimləri F.Köprülü, İ.Hikmət, B.Ögəl, A.Kölpinarlı, Ə.Cəfəroğlu, Azərbaycan alimlərindən S.Mümtaz, Ə.Abid, Ü.Hacıbəyov, H.Araslı, Ə.Cəfər, M.H.Təhmasib, P.Əfəndiyev, A.Nəbiyev, Q.Paşayev, M.Qasımlı, Q.Kazımov, İ.Abbasov, S.Paşayev, M.Həkimov, Ə.Səfərli, Q.Namazov, S.Qəniyev, M.Allahmanlı, T.Bünyadov, M.İracoğlu, başqa xalqların tədqiqatçılarından İ.V.Stebleva, Y.T.Kovalski və onlarca başqa tədqiqatçılar yazırlar ki, heca vəzni və aşıq yaradıcılığının tarixi XVI əsrdən əvvəllərə aiddir. Biz məqalə müəllifindən fərqli olaraq, yuxarıda adlarını çəkdiyimiz tədqiqatçılara istinad edərək belə bir qənaətə gəlmişik ki, heca vəzni və aşıq yaradıcılığının tarixi XIII-XIV yüzilliklərdən başlayır, hətta bəlkə də, ondan da əvvəllərə gedib çıxır (9).

Lakin bir məsələni xüsusi vurğulamaq yerinə düşərdi ki, heca vəzninə və aşıq şeirinə Şah İsmayıl Xətəinin yaradıcılığında təsadüf olunması hələ o demək deyildir ki, heca vəzninin və aşıq yaradıcılığının tarixi XVI əsrdən başlayır. Heca vəzni və aşıq yaradıcılığının inkişafı Ş.İ.Xətəi yaradıcılığında daha da təkmilləşmiş, genişlənmiş və bu formalı şeirlərə bir meydan, üstünlük verilmişdir. Elə bu səbəbdən də Şah İsmayılın ətrafında olan şairlər də heca vəznində yazılmış şeirlərə daha çox müraciət edirdilər. O cümlədən Miskin Abdal, Qurbani, bir az sonra Məhəmməd Əmani, Aşıq Abbas Tufarqanlı və başqa aşıq və şairlərin yaradıcılığında bunu müşahidə edirik.

Əgər doğrudan da, heca vəzni və aşıq yaradıcılığı XVI əsrdən başlayırsa, həmin dövrdə yaşamış Qurbani birdən-birə sənətkarlıq baxımından mükəmməl, çox yüksəkdə dayanan aşıq şeirinin şəkillərini yarada bilərdimi? Əlbəttə, yox! Bu forma və şəkillər birdən-birə, öz-özünə peyda ola bilməzdi və bunun arxasında çox zəngin bir ənənənin təcrübəsi dayanmalı idi.

XVI əsrə qədərki boşluğu az da olsa, bərpa etmək üçün “Dədə Qorqudun kitabı”na, Nizami yaradıcılığına, eyni zamanda, hələlik anadilli yazılı ədəbiyyatımızın banisi sayılan İzzəddin Həsənoğlunun, Qazi Bürhanəddinin, Şah Qasım Ənvarın, İmadəddin Nəsiminin yaradıcılığına müraciət etməliyik. Çünki adlarını çəkdiyimiz bu sənətkarların əsərlərində sazla, sözlə bağlı ifadələrin, şeirlərində xalq şeir şəkillərinin əlamət və xüsusiyyətlərinin geniş yer tutması bunu söyləməyə imkan verir. Xüsusilə, heca vəzni və aşıq poeziyasının yazılı ədəbiyyata hansı səviyyədə təsirini öyrənmək baxımından Nəsimi yaradıcılığı əvəzsiz bir mənbədir. Digər tərəfdən XIII əsrin qiymətli əsərləri kimi bizə gəlib çatan “Mehri və Vəfa”, “Dastani-Əhməd Hərəmi” kimi xalq dastanlarımızı xatırladan yazılı ədəbiyyat nümunələri də dediklərimizi təsdiq edir.

Hətta biz müəyyənləşdirdik ki, aşıq yaradıcılığının yazılı ədəbiyyata təsiri daha əvvəlki əsrlərə gedib çıxır. Əruz vəznində aşıq şeiri forması olan cinasın istifadə tarixi ilə götürəndə görürük ki, ərəb-fars dillərində yazan azərbaycanlı şairlərimizin yaradıcılığında bu qafiyə sistemindən daha əvvəllərdən, əldə olan faktlara söykənsək, IX-XII əsrlərdən istifadə etmişlər. Anadilli poeziyamızın, heca şeirimizin tarixində isə bu xronika dəyişə bilər. Bu da yenə əldə olan anadilli poeziya faktına görədir. Hələ ki, biz anadilli poeziya tariximizi XIII əsrdən əvvələ aparmaqda çətinlik çəkirik. Fərziyyələrə görə bilirik ki, anadilli ədəbiyyatımız lap belə götürəndə eradan əvvələ gedib çıxır və bunu əldə güman etməyə əsas verən xeyli fərziyyələr mövcuddur. Lakin bu gümanları, fərziyyələri təsdiq edən ədəbi faktı hələlik əldə edə bilməmişik. Bu faktları tarixin qaranlıqları hələ ki, gizləyir və bizi istəməyən düşmən əlləri də burada az iş görməmişdir...

Yenə də əlahəzrət fakta müraciət edək! Xüsusilə, hələlik diqqəti daha çox cəlb eləyən və

bəzi məqamlarda şəxsiyyəti, yaradıcılığı mübahisə obyektinə çevrilən, aşıq şeiri tərzində yazıb-yaradan Molla Qasımın yaradıcılığı maraq doğurur. Molla Qasımın Yunis Əmrə dövründə (XIII-XIV əsrlər) yaşamış bir el aşıq-şairi olması fikri əqlabatan, hətta təkzibolunmaz dəlillərə malikdir.

Apardığımız araşdırmalar və əldə olan faktlar bizə əsas verir deyək ki, hələ XVI yüzilliyə qədər bizim mükəmməl aşıq sənətimiz olmuş, hətta XIII-XIV yüzilliklərdən başlayaraq qonşu xalqların el şairlərinə də güclü təsir etmişdir.

Məlumdur ki, azərbaycanca yazılı ədəbiyyatımızın tarixi XIII əsrdən başlayır. Əgər biz Azərbaycan yazılı ədəbiyyatımızın tarixini İ.Həsənoğluya, “Dastani-Əhməd Hərəmi”yə istinadən XIII əsrdən başlayırıqsa və son illərdə (2001) tapılmış və yenə də həmin yüzilliyin əlyazması kimi bizə gəlib çatan “Mehri və Vəfa” poemasına müraciət ediriksə, eyni zamanda Yunis Əmrənin müasiri olan Molla Qasımın heca vəznində yazılmış şeirlərinə istinad ediriksə, necə ola bilər ki, heca vəzni və aşıq sənətinin tarixi XVI əsrdən, Şah İsmayıl Xətəidən başlasın? Heca vəznli şeirimizin olması anadilli ədəbiyyatımızın tarixi ilə bağlıdır. Əgər biz bundan sonra da XIII əsrdən əvvəl yazılmış ədəbiyyatımızı əldə etsək, inanırıq ki, o əsərlər də heca vəznində olacaqdır. Necə ki biz heca vəzninin əlamətlərini İ.Həsənoğlunun, Q.Bürhanəddinin, İ.Nəsiminin, Ş.Q.Ənvarın əsərlərində, eyni zamanda “Dastani-Əhməd Hərəmi”də, “Mehri və Vəfa”da görürük.

Görkəmli türkoloq alim, prof. Fuad Köprülü yazır: “XIII-XIV əsrlərdən bəri Anadoluda xalq arasında çox geniş yayılmış sazın” formalaşması XI-XIII yüzilliklərə gedib çıxır... “XI-XVI əsrlər türk ədəbiyyatının Oğuz qolu bir qədər fərqli inkişaf yolu keçmişdir. XI-XIII əsrlərdə ümumoguz ədəbiyyatının içində “Oğuz türkman” ədəbiyyatı ayrılmışdır. Bu ədəbiyyatın davamı təsəvvüfdən keçib gələn Azərbaycan və Anadolu aşıq ədəbiyyatıdır” (3, 70).

Əruzşünas alim, prof. Əkrəm Cəfər də qeyd edir ki: “Məlum olduğu üzrə, Azərbaycan şeiri iki vəzndə yaradılmışdır: heca vəznində və əruz vəznində. Bu iki vəzn səkkiz əsrlik Azərbaycandilli ədəbiyyatımızda bütün əsrlər boyu tədqiq edilərək gəlmişdir. Bəzi şairlərimiz hər iki vəzndə yazmış, bəziləri isə yalnız (kimi hecanı, kimi əruzunu) işlətməmişdir. Həsənoğlunun heca vəznində əsərləri çatmamışsa da, müxtəlif mənbələr onun heca vəznində çoxlu türkülərinin – “Həsənoğlu türküləri” – olduğunu göstərir (4, 187). Nəzərə alsaq ki, nə qədər şifahi və yazılı söz sənəti nümunələrimiz hələlik bizə gəlib çatmamışdır, ya ərəblər, monqollar, farslar, ruslar, ermənilər tərəfindən mənimsənilmiş, ya da yandırılmış, məhv edilmiş, itib batmışdır. Lakin bu tapılan əsərlər, nümunələr də ümid verir deyək ki, zəngin söz xəzinəsinin (istər şifahi və istər yazılı) nümunələri hələ tükənməyib, gec-tez onlar da tapılıb üzə çıxarılacaqdır.

Məqalənin başqa bir yerində oxuyuruq: “Ozan sənətindən tamamilə fərqlənən aşıq sənəti (ozan şeirləri “Dədə Qorqud” dastanındakı kimi, onların ifa tərzini isə “Manas” dastanının ifası kimi olmuşdur) məhz Şah İsmayıl tərəfindən yaradılan və dövlət tərəfindən maaliyyətləşdirilən sufi xanəqahlarında formalaşmağa başlamış, XVIII əsrdə isə bir sənət kimi xalq arasında yayılmağa başlamışdır” (2).

Əvvəla, istər “Dədə Qorqud” və istərsə də “Manas” dastanı Şah İsmayıldan təxminən 7-8 əsr əvvəl yaranmışdır. Qaldı ki, aşıq sənətinin Şah İsmayıl tərəfindən yaradılması və maaliyyətləşdirilməsinə, sufi xanəqahlarında formalaşmağa başlamasına, bu mülahizə də yanlıştır. Hələ Şah İsmayıldan xeyli əvvəl yaşamış İmadəddin Nəsiminin yaradıcılığında saz havalarının adına rast gəlmək olur və şair sufilərin saza, aşığa olan münasibətini belə vermişdir:

Səfasız sufiyi gör kim, haram der, dinləməz sazı

Ki, əhli-həqq olan kişi nə qəm, girsə kəlisayə (5, 34).

Məqalənin başqa bir yerində oxuyuruq ki, Şah İsmayıl dövründə olan şairlər ha çalışdırlar ki, əruz vəznində şeirlər yazsınlar, lakin “belə şairlər əruzda yazmaq istədikləri halda, heca vəzni alınırdı... Şah İsmayılın özü də əruzun tələblərini dəqiq surətdə yerinə yetirə bilmirdi və onun şeirləri də çox vaxt heca vəzninə uyğun gəlirdi”. Onda ortaya belə bir sual çıxır. Əgər Şah İsmayıl dövrünə qədər heca vəzni yox idisə, necə olurdu ki, bu şairlər və Şah İsmayıl əruzda yazmaq istədiyi halda, heca vəzninə uyğun gəlirdi? Deməli, ənənə olmuşdur ki, şairlər də şeir yazanda heca vəzni alınırdı. Çünki o şairlər ana vəzninə daha çox vərmişdilər.

XIV-XV əsrlərdə yaşamış və şeirlərini əsasən farsca yazan, lakin Azərbaycan dilində də şeirləri bizə gəlib çatan Şah Qasım Ənvarın yaradıcılığına nəzər salaq:

Sabahın olsun mübarək,
Çələbi, bizi unutma.
Salam ilə can verdin
Çələbi, bizi unutma.

Aşiq olduğumu bilirsən
Canıma cəfa qılırsan.
Hali-zarimi sevirsən
Çələbi, bizi unutma.

Şah Qasım Ənvarın bu gəraylısı varsağı şeir formasındadır. Bu şeir formasına təkrar misralı gəraylı da deyilir. Varsağı şeir formasında (istər gəraylı və istərsə də qoşma) birinci bəndin ikinci və dördüncü misraları təkrarlanır, sonra gələn bəndlərdə isə axırıncı – dördüncü misra birinci bəndin iki və dördüncü misraları ilə təkrarlanır. Şah Qasım Ənvarın bu şeiri gəraylı-varsaqının (buna təkrar misralı gəraylı da deyilir) bütün tələblərinə cavab verir. Şeir gəraylı kimi 3 bənddən ibarətdir, bölgüsü birinci bənddə 1 və 3-cü misralarda 5+3, ikinci və dördüncü misralarda isə 3+5 şəklindədir. Sonra gələn bənddə isə misralar 5+3 formasındadır.

İndi isə Nəsiminin üç bəndlik şerinin iki bəndinə nəzər yetirək:

Yüz min cəfa qılsan mənə,
Mən səndən üz döndərmənəm,
Canım ola qurban sənə,
Mən səndən üz döndərmənəm.
Sevdim səni mən can ilə,
Qul olmuşam qurban ilə,
Qoy and içim Furqan ilə
Mən səndən üz döndərmənəm. (5, 234)

Yaxud şairin təcni xətrindən başqa bir şeirinə nəzər salaq:

Hər sözün gör kim, necə dürdanədir,
Hər sözünü bilməyənlər da nədir?

Cahili nadan nə bilsin “da” nədir.

Daneyi dana birir kim, danədir (5, 238).

Nəsiminin qoşma, gəraylı, təcnis və ustadnamələri xatırladan çoxlu sayda şeirləri vardır.

Nümunə gətirdiyimiz hər iki şair Ş.İ.Xətəidən xeyli əvvəl yaşamışdır. Varsağı şeir formasına XIII-XIV yüzilliklərdə yaşamış Yunis Əmrənin, Şirvanlı Molla Qasımın, sonrakı yüzilliklərdə isə Xətəinin, Qurbaninin, Miskin Abdalın, Əmaninin və b. yaradıcılığında müşahidə edirik.

Əslində, Xətəi dövründə heca vəznə və aşıq sənəti yüksək zirvəyə qalxmışdır. Prof. M.Qasımlının dediyi kimi: “Azərbaycan – Səfəvi dövlətinin qurucusu Şah İsmayıl Xətəinin aşıqları himayə etməsi, aşıq sənətinə rəğbət göstərərək özünün də saz çalması və qoşma üslubunda şeirlər yazması aşıqların tarixi nüfuzunu və cəmiyyətdəki mövqeyini gücləndirmişdir. Bu tarixi mərhələdə aşıqlar özünün qızıl dövrünü yaşayırdı” (7, 35). Tamamilə doğru fikirdir ki, Şah İsmayıl öz dövründə aşıqların nüfuz və mövqeyini bir qədər də gücləndirmiş, onlara xüsusi qayğı göstərmişdir.

Yeri gəlmişkən, Şah İsmayıl Xətəinin aşağıdakı şeirinin birinci bəndinə də münasibət bildirmək istərdik:

Bu gün ələ alar oldum mən sazım,

Ərşə dirək-dirək çıxar avazım.

Dörd şey vardır bir qarındaşa lazım,

Bir elm, bir kəlam, bir nəfəs, bir saz. (8, 144)

Şah İsmayıl Xətəinin istər seçilmiş əsərlərində və istərsə də şairin yaradıcılığından bəhs edən bütün tədqiqatçılar birinci misranı “Bu gün ələ almaz oldum mən sazım” kimi təqdim edirlər. Əslində, şeirdə “ələ alar oldum” deyimi “ələ almaz oldum” deyimindən daha məntiqlidir. Şair əlinə sazı almasa, oxumasa, avazı ərşə necə çıxar bilər?! Əgər misranı “Bu gün ələ almaz oldum mən sazım” kimi qəbul etsək, şeirin məntiqindən belə çıxır ki, şair-hökmdarın işi-peşəsi çalib oxumaq olub, təkcə bu gün sazı əlinə almadığına görə “avazı dirək-dirək ərşə çıxıb”. Əgər belə olmuş olsaydı, şahın avazı yox, ah-naləsi dirək-dirək ərşə çıxardı. Belə olan halda bəs dövlət işləri ilə kim məşğul olurmuş? Digər tərəfdən sonra gələn misralar da bizim dediklərimizi təsdiqləmirmi?

ƏDƏBİYYAT

1. Qasımlı F. XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Bakı: Maarif, 1966, 487 s.
2. Hüseynoğlu K. Tarixi şəxsiyyətlər: tarixilik baxımından yanaşma, “Kredo” qəzeti, 9 mart, 2013.
3. Köprülü F. Türk saz şairləri. I-IV cild. Ankara: Güven Basımevi, 1962-1965, 726 s.
4. Cəfər Ə. Yandım avazeyi-əşqinlə sənin. Bakı: Çarşıoğlu, 2010, 352 s.
5. Nəsimi. Məndə sığar iki cahən. Bakı: Gənclik, 1973, 273 s.
6. Səfərli Ə., Yusifov X. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Bakı: Ozan, 2008, 696 s.
7. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. 6 cildə, I cild. Bakı; Elm, 2004, 760 s.
8. Xətəi Ş.İ. Əsərləri. 2 cildə, I cild. Bakı: Azərənəşr, 1976, 195 s.
9. Ətraflı bax: Xəlilov N. Heca vəznə və aşıq poeziyasının genezisi və inkişafı tarixindən. “Kredo” qəzeti, 29 iyun və 6 iyul 2013-cü il.

REFERENCES

1. Gasimzadeh F. History of 20th century Azerbaijani literature. Baku: Maarif, 1966, 487 p. (on Azerbaijani)
2. Huseynoghlu K. Historical persons: the approach to a problem of historicity, "Kredo" newspaper, March, 9, 2013 (on Azerbaijani)
3. Köprülü F. Türk saz şairləri. I-IV cild. Ankara: Güven Basımevi, 1962-1965, 726 s. (on Turkish)
4. Jafar A. Yandim avazeyi-eshginle senin. Baku: Chashioğlu, 2010, 352 p. (on Azerbaijani)
5. Nasimi. Mende sığar iki jahan. Baku: Ganjlik, 1973, 273 p. (on Azerbaijani) Safarli A., Yusifov Kh. History of Azerbaijani literature. Baku: Ozan, 2008, 696 p. (on Azerbaijani)
6. Safarli A., Yusifov Kh. The History of Azerbaijani literature. Baku: Ozan, 2008, 696 p.
7. History of Azerbaijani literature. 6 vol. Vol. 1. Baku: Elm, 2004, 760 p. (on Azerbaijani)
8. Khatayi Sh.I. Works. 2 vol. Vol. 1. Baku: Azerneshr, 1976, 195 p. (on Azerbaijani)
9. In detail: Khalilov N. From history of development syllabic meter and genesis of ashug poetry. "Kredo" newspaper, June, 29 and July, 6, 2013 (on Azerbaijani)

Халилов Низами
Бакинский государственный университет
(Азербайджан)
xalilov-nizami@mail.ru

СИЛЛАБИЧЕСКИЙ СТИХ ДО XVI ВЕКА И АШУГСКОЕ ТВОРЧЕСТВО

РЕЗЮМЕ

Одним из спорных вопросов в литературоведении является то, на каком историческом этапе началось силлабическое стихосложение и ашугское творчество. В свое время историю их зарождения относили к XVIII веку. Затем стали считать историю зарождения этих видов искусств XVI века. Однако, проведенные исследования доказали, что это вовсе не так. История зарождения силлабического стихосложения и ашугского творчества восходит к более раннему периоду. В данной статье, ссылаясь на письменные источники, указывается, что история зарождения силлабического стихосложения и ашугского творчества примерна та же, что и у письменной литературы, а может быть даже более ранняя. В настоящем исследовании приводятся примеры из творчества жившего в XIII веке Гасаноглу, а также Г.Бурханеддина, Насими, приводятся отрывки из поэм «Дастани-Ахмед Харамии», «Мехри и Вефа», история создания которых также восходит к XIII веку. На примере этих образцов литературы привносится ясность в исследуемую проблему. Неспорим тот факт, что живший в XIII-XIV веках Молла Касум являлся современником Юниса Эмре, и они написали назире (подражание) на герайлы друг друга. В статье выво-

дится заключение, что история силлабического стихосложения и ашугского творчества восходит к древним временам. Шах Исмаил Хатаи, который жил и правил в XVI веке, во время своего правления усилил авторитет ашугов, уделяя им особую заботу.

Ключевые слова: силлабическое стихосложение, ашуг, народная поэзия, Ш.И.Хатаи, XIII-XIV века, Насими

Xalilov Nizami
Baku State University
(Azerbaijan)
xalilov-nizami@mail.ru

SYLLABIC VERSE TILL XVI CENTURY AND ASHUG CREATIVITY

SUMMARY

One of questions at issue in literary criticism is at what historical stage has begun syllabic verse and ashug creativity. In due time history of their origin carried to XVIII century. Then began to consider history of origin of these art kinds XVI centuries. However, the carried out researches have proved, that it at all so. The origin syllabic history and ashug creativity goes back to earlier period. In the article referring to written sources it is underlined the origin history syllabic verses and ashug creativity is approximate the same, as at the written literature, and there can be even earlier. In the present research examples from creativity living in XIII century Hasanoghlu are resulted, and also G.Burhaneddin, Nasimi, results fragments from poems “Dastani-Ahmed Harami”, “Mehri and Vafa” which history of creation also goes back to XIII century. On an example of these samples of the literature clearness in researching a problem is introduced. That fact is conclusive, that living in XIII-XIV centuries Molla Qasim was contemporary Yunus Emreh, and they have written nazire (imitation) on gerayli each other. In article it is inferred, that syllabic history and ashug creativity by ascends to ancient times. Shah Ismail Khatayi who lived also rules in XVI century, during the board has strengthened ashugs authority, gave them special care.

Keywords: syllabic meter, ashug, national poetry, Sh.I.Khatayi, XIII-XIV centuries, Nasimi